

Kotikaupunkimme

Kotikirkkomme

Saloisten kirkko ja tapuli. Kuva: Kirsti Vähäkangas

Saloisten Kaikkien Pyhien kirkko

Seurakunnan keskus keskiajalta tähän päivään

Saloisten seurakunnan historia ulottuu keskiajalle laajaan Salon emäpitäjään. Samalla alueella toimii nykyisin noin 50 seurakuntaa Hailuotoa, Suomussalmea, Kuhmoa ja Kalajokea myöten. Salon pitäjä mainitaan ensimmäisen kerran kuningas Maunu Eerikinpojan kymmenyskirjeessä vuonna 1329.

Pyhän Olavin kirkko

Tukipilarikirkko oli rakennettu 1490-luvun loppupuolella Kirkkoluodolle ja siirretty uudelle paikalle 1620-luvulla. Sen upeat seinämaalaukset olivat peräisin vuodelta 1641. Kirkkosalin seiniä koristivat Jeesuksen elämän päätapahtumat kronologisessa järjestyksessä. Eteläseinän aloitti Jeesuksen syntymä. Itäseinän päätti Pyhän Hengen vuodatus. Myös päädyt ja katto oli koristeltu maalauksilla.

Kirkkoherra Tuomo Matala kertoo, että Salon nimikkopyhimys oli Pyhä Olavi. Kirkoilla oli keskiajalla oma nimikkopyhimyksensä, jonka suojelukseen kirkko ja seurakunta erityisesti suljettiin. Olavi Haraldinpoika oli Norjan kuningas ja kristinuskoon kääntynyt viikinki. Olavi joutui pakenemaan Novgorodiin Knuut Suuren hyökätessä Norjaan 1028. Hän yritti päästä takaisin valtaan ruotsalaisten avulla, mutta kaatui taistelussa vuonna 1030. Hänestä tuli Norjan kansallispyhimys, jota kunnioitettiin muuallakin Pohjolassa. Heinäkuinen Olavin päivä oli tärkeä [kirkko- ja markkinapäivä](#) Saloisten alueella.

Vain kymmenkunta seurakuntalaista oli saapunut jumalanpalvelukseen loppiaisenä 1930. Tämä jäi viimeiseksi jumalanpalvelukseksi vanhassa kirkossa. Tuli oli syttynyt kaminan savutorvesta ja eteni nopeasti. Kaikki sammutusyritykset olivat turhia.

Palavasta kirkosta onnistuttiin pelastamaan irtaimistoa, mukana keskiaikaiset puuveistokset ja alttarin puinen triumfikrusifiksi, jonka haudankaivaja [Pietari Korpela](#) syöksyi pelastamaan viime tingassa. Kirkko oli täynnä savua ja kattorakenteet alkoivat jo putoilla, kun Korpela kiipesi vielä alttarille ja sai riuhdottua veistoksen irti. Onneksi keskiaikaiset Neitsyt Marian ja Pyhän Olavin [alttarikaapit](#) olivat palon sattuessa Helsingissä kirkkonäyttelyssä ja näin pelastuivat. Urkuja ei ehditty pelastaa.

Kaikkien Pyhien kirkko

Saloistelaiset päättivät ryhtyä uuden kirkon rakentamiseen mahdollisimman nopeasti. Rakennustoimikunta pisti töpinäksi ja esitteli kirkkovaltuustolle jo huhtikuun loppupuolella rakennusmestari Juho Karvosen laatimat piirustukset. Karvonen ehdotti rakennusmateriaaliksi sementtitiiltä. Muuten kirkosta tuli aikalailla vanhan kirkon tyylinen.

Kirkko rakennettiin entiselle paikalle entisen kirkon levyisenä. Kuoripäähän tuli pari metriä lisää pituutta vanhaan kirkkoon verrattuna. Kirkon pystykatto ja seinät torneineen rakennettiin tiilestä. Uuteen kirkkoon tuli keskuslämmitys ja sähkövalot. Kirkkoon mahtuu noin 300 henkeä.

Kirkon rakentamista rahoitettiin monin tavoin. Seurakunta myi metsää ja käytti omasta metsästä hakattua puutavaraa rakennukseen. Saloisten kylillä perustettiin työ- ja ompeluseuroja. Niiden tuotokset kaupattiin myyjäisissä, joissa esitettiin usein myös ohjelmaa, esimerkiksi kuoro- tai yhteislaulua, puheita ja esitelmiä. Seurakuntalaiset osallistuivat rakennustöihin. Jokaisessa Suomen evankelisluterilaisessa seurakunnassa kerättiin kolehti tähän tarkoitukseen. Opetusministeriön luvalla järjestettiin julkinen rahankeräys koko maassa vuonna 1930. Suuri osa rakennuskustannuksista katettiin lainavaroin.

Tulipalosta oli kulunut melkein tunnilleen kaksi vuotta ja kymmenen kuukautta, kun uuden kirkon ovet aukesivat ensi kertaa jumalanpalvelukseen pyhänmiesten päivänä, marraskuun kuudes päivä vuonna 1932. Käyttöönottopäivän perusteella piispa Koskimies vihki kirkon "Kaikkien Pyhien kirkoksi". - Voidaan puhua myös Pyhän Olavin kirkosta, koska uusi kirkko rakennettiin entisen paikalle ja uudessa kirkossa on esineellisiä jäänteitä palaneesta kirkosta, Matala täsmentää.

Arvokkaat alttarikaapit

Neitsyt Marian ja Pyhän Olavin alttarikaapit on valmistettu Lyypekissä 1430-luvulla. Mirja-Liisa Waismaa-Pietarila Museovirastosta konservoi alttarikaapit vuonna 2000. Lisäksi kirkossa on ollut apostolien Pietarin ja Paavalin alttarikaappi. Aikojen saatossa kaappi on tuhoutunut, mutta apostolien patsaat kaunistavat kirkkoa edelleenkin.

Keskiajalla alttarikaappien ovet olivat kiinni suurimman osan vuodesta. Olavin päivän aattona ovet avattiin ja seurakuntalaiset saivat ihailia pyhimyksen patsasta. Neitsyt Marian alttarikaappi oli käytössä Maria-juhlien aikana.

- Nykyisin alttarikaapit ovat korvaamattomia kulttuuri- ja taidehistoriallisia aarteita. Ne edustavat Pohjanmaalle keskiajalla tuotua kirkkotaidetta parhaimmillaan, Matala korostaa. Ne ovat myös uskon ja rakkauden ilmausta omalta ajaltaan.

Keskelle alttaripäätä sijoitettiin vanhan kirkon palosta pelastettu krusifiksi. Sen kummallekin puolelle hankittiin taiteilija Onni Ojan suunnittelema lasimaalaus. Vasemmalla puolella "Piinattu-nöyryytetty" -teoksessa taiteilija korostaa sommitelman lohduttomuutta taustan terävillä väreillä sekä ylhäällä hyökkäävillä korpeilla ja alhaalla raivokkaalla koiralla.

Oikealla puolella "Vapautettu"-teos loihtii esiin päinvastaisia tunnelmia, joita lisäävät ylhäällä valkoinen kyyhky ja alhaalla lammas. Lasimaalauksessa Jeesus astuu tuuliseen, raikkaaseen aamuun hautaholvin aukosta. Teokset hankittiin vuonna 1979 Nanni (Pietari Korpelan sisar), Martta ja Hugo Heickelin lahjoittamalla varoilla. Niiden toteutuksesta vastasi lasiliike S. Wuorio.

Alttarikaappien ja krusifiksin lisäksi on arvokkaana perintönä vanhasta kirkosta säilynyt joukko keskiaikaisia puuveistoksia, jotka ovat kirkossa esillä.

[Kuvagalleria](#)

Kellotapuli kelloineen 1700-luvulta

Uusklassistinen kellotapuli rakennettiin 1786-1787. Kuningas Kustaa III hahmotteli luonnoksen, jonka viimeisteli Tukholman taideakatemian professori Olof Samuel Tempelman. Saloisissa on säilynyt käsitys, että kuningas olisi lähettänyt tapulin piirustukset Italiasta. Näin asia ei kuitenkaan ole, mutta kuninkaan vuonna 1783-1784 tekemän Italian matkan vaikutukset näkyvät kyllä tapulin piirustuksissa: Miten muuten voi selittää nurkkien doorilaiset pylväät?

Tapulia rakentamaan palkattiin uusikaarlepyyläinen tunnettu kirkonrakentaja Jakob Riif (1753-1808). Hänen kättensä töitä voi ihailla eri puolella Suomea, esimerkiksi Kälviällä, Oravaisissa ja Hyrynsalmella. Kellohuone oli alkujaan avonainen. Vuonna 1823 pylväiden väliset aukot tukittiin laudoituksella ja tehtiin niihin sopivat saranoilla varustetut luukut.

Vanhin kelloista on vuodelta 1737 ja siihen on valettu teksti: "Jumalan ja kuninkaan armosta minut on valittu kutsumaan kappelia Salo nimeltään, Jumala suokoon jokaisen väsymättä saapua Herran pyhään huoneeseen ja siellä sydämestään tarkastella todellisen elämän valoa."

Yksi kello on vuodelta 1764 ja siitä kerrotaan: "Tämä kello on vanha Salon Äma kirkon, pienexi Cappeliseura Cunnaksi äänehen cahden kylän Salon ja Piehingin asuwaisten culutuxella ostettu vuonna 1764." Kelloja on kaikkiaan kolme. Kaksi pienempää kelloa (ns. lastenkello ja naistenkello) on valettu Tukholmassa ja suurin (ns. miestenkello) on valettu Tampereella Lokomolla vuonna 1943.

Tuomo Matala kertoo, että noin 500 ihmistä vuosittain vierailee Saloisten kirkossa, joka nyt toimii neljättä kesää tiekirkkona. - Haluamme esitellä kirkkoa erityisesti kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden keskiaikaisten veistosten vuoksi, Matala mainitsee.

Kirkko 850 vuotta -teemavuosi näkyy Saloisten seurakunnan toiminnassa erityistapahtumina: Alasteen oppilaille on suunnitteilla elämysretkiä kirkonmäelle ja syyskuun alkupuolella järjestetään perinnejumalanpalvelus, jossa veisataan virret vuoden 1701 virsikirjan mukaan.

Kirsti Vähäkangas

Lähteet: Saloisten kirkon esite, Raahen tienoon historia II, Anna Lackström: Saloisten kirkko ja seurakunta vuosina 1930-1932, Niina Korpela: Opaskurssin kurssitutkielma v. 2000, [Raahen seurakunnan kotisivu](#), Vappu Kallio: Juttu Raahen Seudussa 29.4.1988, Opaskurssien luentomateriaalit, Tuomo Matala: Asiakirjat ja haastattelu

Juttu on julkaistu Raahelaisessa 17.9.2005 - [Sivun sisältöä ei päivitetä.](#)

Kirkot Raahessa

Raahen kaupungin alueella toimii yhteensä viisi virallista kirkkoa, ne ovat:

1. [Raahen kirkko](#)
2. Saloisten kirkko
3. [Pattijoen kirkko](#)
4. [Pattijoen Metsäkirkko](#)
5. [Merimieskirkko](#)

Brahenkatu 2:ssa toimii [Ortodoksien rukoushuone](#)

[Kotikirkkomme](#)

Ookko kuullu

Kotikaupunkimme

